

РОЗДІЛ 21 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ

Підрозділ 21.1

Проблеми реалізації норм нового кримінального процесуального законодавства

Аленін Ю. П.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального процесу, доктор юридичних наук,
професор, Заслужений юрист України*

ПІДСТАВИ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА НОВИМ КПК УКРАЇНИ

Зупинення досудового розслідування – це вимушене тимчасове зупинення прокурором, слідчим процесуальної діяльності в кримінальному провадженні, яке викликане наявністю обставин, які не перешкоджають подальшому провадженню і закінченню досудового розслідування. Ці обставини визначені законом (ч. 1 ст. 280 КПК). Перерва триває до тих пір, поки ці обставини не будуть усунені або не щезнуть за об'єктивними причинами.

Перелік підстав для зупинення розслідування, передбачений ч. 1 ст. 280 КПК, є вичерпним. Ніякі інші обставини, що перешкоджають закінченню слідства (наприклад, відсутність або хвороба свідка, неможливість їх явки до місця проведення розслідування, тривале проведення експертизи, від'їзд підозрюваного у відрядження або за кордон та ін., в тому числі надумані причини) не можуть слугувати підставою для зупинення провадження. В такому випадку досудове розслідування повинно тривати, а якщо при цьому закінчується строк досудового розслідування, то необхідно порушити клопотання про продовження досудового розслідування.

П. 1 ч. 1 ст. 280 КПК у якості підстави до зупинення називає те, що підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі в кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком.

В законі не наводяться ні ознаки тяжкого захворювання, ні перелік таких захворювань. Загальною умовою є неможливість участі підозрюваного в провадженні, яка перешкоджає розслідуванню. Захворювання підозрюваного може бути підставою для зупинення досудового розслідування тільки в разі наявності висновку (довідки) лікаря, висновку судово-медичної або судово-психіатричної експертизи, де видно, що воно: а) тяжке, тобто таке, при якому стан здоров'я підозрюваного тривалий час не

дозволяє допитати його, залучити його до участі в інших слідчих (розшукових) діях; б) не хронічне, а тимчасове, яке піддається лікуванню і можна чекати видужання підозрюваного. Інакше необхідно буде вирішувати питання про звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності у зв'язку з тим, що внаслідок зміни обстановки особа перестала бути суспільно небезпечною (ст. 48 КК), а при хронічному душевному захворюванні, яке потребує тривалого часу лікування із застосуванням примусового заходу медичного характеру, складати клопотання про застосування цих заходів (ст. 292 КПК, Гл. 39 КПК).

У тих випадках, коли у зв'язку з психічним захворюванням підозрюваного і сумнівами відносно його осудності проводиться стаціонарна психіатрична експертиза (ч. 2 ст. 509 КПК), кримінальне провадження зупиняється не повинно. Призначення та проведення експертизи є слідчою дією, а тому під час її проведення розслідування триває. В разі, коли розслідуванням буде встановлено, що підозрюваний після вчинення кримінального правопорушення тимчасово тяжко захворів, то слідчий припиняє провадження з дотриманням вимог частини 1 п. 1 ст. 280 КПК до видужання підозрюваного. При цьому обраний стосовно підозрюваного запобіжний захід може бути залишений без зміни, або скасований, а після видужання підозрюваного розслідування відновлюється і закінчується провадженням на загальних підставах (ст. 282 КПК).

Якщо особа скоїла правопорушення в стані неосудності, або захворіла після його вчинення невиліковною душевною хворобою, що підтверджено висновком експертизи, то в такому разі мова про зупинення розслідування йти не може. Розслідування продовжується, але вже за правилами, передбаченими Гл. 39 КПК, щодо провадження про застосування примусових заходів медичного характеру.

Після одужання особи, яка захворіла в період розслідування тимчасовим психічним розладом, суд своєю ухвалою на підставі висновку лікувальної установи і у відповідності з положенням ст. 515 КПК скасовує застосування примусових заходів медичного характеру і направляє матеріали кримінального провадження для продовження досудового розслідування.

Наступною підставою зупинення КПК є така, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме. Досудове розслідування зупиняється, якщо підозрюваний свідомо переховується від органів слідства та суду і прокурор, слідчий мають про це достовірні дані.

Таким чином, суть цієї підстави полягає в тому, що слідчий або прокурор знає, хто вчинив кримінальне правопорушення, але не знає, де ця особа знаходиться. Причому, місцеперебування підозрюваного може бути невідоме в силу різних причин і вони обов'язково повинні встановлюватися, оскільки кожна з них тягне за собою різні кримінально-процесуальні

та кримінально-правові наслідки. Так, коли підозрюваний відомий, але невідоме його місцезнаходження та він не має мети переховуватися від органів слідства і суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, то перебіг строків давності притягнення до кримінальної відповідальності не зупиняється і після їх закінчення кримінальне провадження повинно бути закрито. Коли ж особа свідомо переховується від органів слідства та суду – це обумовлює можливість її затримання, обрання щодо неї більш суворого запобіжного заходу або навіть притягнення до кримінальної відповідальності, наприклад, якщо переховування було пов'язане із втечею з під варти. Крім того, у цьому випадку перебіг строків давності зупиняється і відновлюється лише після затримання підозрюваного чи його явки (ст. 49 КПК). До зупинення розслідування слідчий, прокурор оголошує розшук підозрюваного місцезнаходження якого невідоме (ст. 281 КПК).

Новою для кримінального процесуального законодавства України є така підстава зупинення досудового розслідування наявна необхідність виконання процесуальних дій в межах міжнародного співробітництва; але обов'язковою умовою для зупинення досудового розслідування на цій підставі – це існування в матеріалах кримінального провадження запиту, який складений відповідно до ст. 552 КПК, і документів, що до нього додаються.

Зупинення досудового розслідування, коли не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, закон, на відміну від УПУ 1960 р., не передбачає. Тут мова йде про випадки, коли слідчий має достатньо доказів, що злочин мав місце, але хто його вчинив, встановити не уявляється можливим, тобто злочин залишився нерозкритим і слідчий, прокурор не виконав основного завдання стадії досудового розслідування. Слідчий, прокурор повинен продовжувати здійснювати всі можливі дії, спрямовані на розкриття злочину і встановлення особи, яка його скоїла.

Гловюк І.В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ

Розширення меж дії принципу диспозитивності у новому КПК торкнулося у тому числі і провадження у формі приватного обвинувачення. У новому КПК у ст. 477 до кримінальних правопорушень, провадження щодо яких здійснюється у формі приватного обвинувачення, віднесено велику кількість складів злочинів, у тому числі і тих, де публічний елемент для початку кримінального провадження не є зайвим (наприклад, ч. 1 та ч. 2 ст. 122 КК, ч. 1 ст. 139 КК, ч. 1 ст. 142 КК, ч. 1 ст. 162 КК, ст. 365² КК, ч. 2 ст. 126 КК, ч. 1 ст. 146 КК).